

Михайлюк Н. П.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
професійного спілкування
Міжнародного гуманітарного університету

ТРАНСПОЗИТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АНГЛІЙСКИХ ВОЗВРАТНИХ МЕСТОІМЕНІЙ

Анотація. Стаття посвячена проблемам міжрядної прономінальної транспозиції, яка передбачає заміну форм одних рядків місцеіменій формами інших рядків. В центрі уваги знаходяться возвратні місцеіменія (рефлексиви). Описані активні транспозити, зафіксовані в произведениях англійської художественної літератури, де вони стають маркерами національної і територіальної приналежності, соціального статусу персонажа, його культурного і освітнього рівня.

Ключові слова: возвратне місцеіменіє, рефлексив, прономінальна транспозиція, транспозит, художественна література.

Постановка проблеми. Незважаючи на появу багатьох нових напрямків в сучасній лінгвістиці, дослідження в області соціолінгвістики, на наш погляд, по-прежнему зберігають свою актуальність.

Одною з малоізнаних областей, в частині, залишаються прономінальні транспозиції в простореччі і різних діалектах Великої Британії. Функціонування англійських возвратних місцеіменій в цілому і транспозиція рефлексивів в сферу дії місцеіменій інших рядків не було предметом спеціального дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Епізодичний інтерес до прономінальної транспозиції проявляли І. Арнольд [1], С. Беркнер [2], К. Бруннер [3], І. Іванова і Л. Чахоян [4], М. Маковський [5], М. Schlauch [6] і інші, але ці спостереження носили в основному фрагментарний або описательський характер. Факти і висновки щодо механізмів вищезгаданого транспозиції, або умов її здійснення, отримали відображення в дослідженнях В. Кухаренко [7], В. Мизецької [8]. Аналізуючи транспозиційні особливості досліджуваного класу місцеіменій, ми керувались правилами, викладеними в теоретичних і практичних граматиках англійської мови зарубіжних і вітчизняних авторів [9; 10; 11].

Ціль статті – виявити і описати основні транспозиційні тенденції возвратних місцеіменій в простореччі і різних діалектів Великої Британії на матеріалі англійської художественної літератури. Результати нинішнього дослідження можуть представляти інтерес, як для діалектологів, лінгвістів і культурологів, так і для всіх зацікавлених англійською мовою і її різновидами, оскільки вони дозволяють виявити системний характер даної різновидності прономінальної транспозиції і побудувати її комплексне описання.

Изложение основного материала. Як показали спостереження, зроблені при вивченні англійських художественних текстів І. Грегори, С. Моза, Дж. Пристли, М. Твена, Д. Хайда,

Б. Шоу, в яких автори прагнули з максимальною точністю відтворити діалектні і просторечні особливості в репліках своїх персонажів, в нестандартних формах мови дуже часто зустрічаються возвратні місцеіменія (рефлексиви), які виявилися дуже активними, виталкуючи з обиходу особисті місцеіменія, причому не тільки їх номінативні, але і об'єктні форми. Особливо сильними позиції рефлексивів відзначені в англо-ірландському діалекті. Так, вони активно витісняють достатньо стійкий об'єктний падеж особисті місцеіменій в конструкціях *It's me / That's me:*

The Man: An is that yourself. Mister Grasshopper [13, p. 88].

В п'єсі «Острів Джона Булля» Б. Шоу скрупульозно фіксує особливості англо-ірландського діалекту, в тому числі і різні нестандартні використання місцеіменій. Як видно, виходець з Ірландії в конструкції *that is you* використовує рефлексив *yourself*.

Возвратні місцеіменія використовуються і в усилюючій-відділюючій конструкції *It was [you] who...*, в яких стиком утворюються особисті місцеіменія і відносительне місцеіменіє *who*.

При підвищеній експресивності мовлячі в англо-ірландському діалекті заміняють нормативну конструкцію іншої, з рефлексивом, який поглинає обидва місцеіменія на стику головного і придаточного речення (*you who* → *yourself*), утворюючи апокойническу конструкцію:

It was yourself started it [6 p. 173].

В розмовній мові рефлексиви витісняють особисті місцеіменія і в порівняльних конструкціях, що нерідко передаються в персонажній мові художественних, в тому числі драматургічних текстів.

Багато вчених, серед них і М. Шлаух, вважають, що широке використання конструкцій з рефлексивом в англо-ірландському пояснюється впливом газльського (галльського) мови, в якому подібні структури достатньо поширені [6].

Громоздкі тричлени зустрічаються не тільки в усилюючій-відділюючій мовній фрагменті, вони можуть представляти собою еквівалент співвідносимої з рефлексивом особисті місцеіменія в номінативному падежі. Таке утворення цілком укладається в рамки традиційного підлеглий в нормативних конструкціях. Ср.: нестандартний (1) і нормативний (2) варіанти:

It's himself was a liar, stretched out with an open head on him
He was a liar, stretched out with an open head on him [6, p. 174].

Приклади заміни особисті місцеіменія в функції підлеглий і доповнення рефлексивами були також зафіксовані в п'єсах двох відомих ірландців, «*The Gaol Gate*» леді Ізабелли Грегори і «*The Twisting of a Rope*» Дугласа Хайда, першого президента Ірландії:

- 1) *Mary Cahel: Myself and this woman have no learning!* [14];
 2) *Sheamus: Myself and my two brothers will put him out if you...* [15];
 3) *Hanrahan: Then let one of yourselves twist a rope so, and...* [16].

В рамках самих возвратных, достаточно транспозитивно активных местоимений, одни варианты оказываются более активными, чем другие.

Напомним, что парадигма рефлексивов отличается контаминацией: одни возвратные местоимения образованы от личных местоимений (*himself, themselves*), другие – от притяжательных (*myself, ourselves, yourself/yourselves*).

В нестандартном английском дискурсе неправильные варианты рефлексивов с объектным падежом в основе вытесняют нормативные, образованные от притяжательных местоимений. Наиболее активным из подобных субститутов является местоимение *meself*, используемое вместо нормативного варианта *myself*, который можно обнаружить и в лондонском просторечии (кокни) и в отдельных диалектах, в том числе и в англо-ирландском. Примеры такой замены можно встретить в произведениях С. Моэма, Дж. Пристли и Б. Шоу:

1) *“Well, it’s good, you know. I’ve read it meself”.* *The young man, though obviously cultured, had a slight Cockney accent...* [17, p. 257];

2) *“I’ll keep my comments to meself...”* [18, p. 377];

3) *Tim (sobered): There you touch the national wakeness, Sir. (Piously). Not that I share it meself* [13, p. 70].

На первый взгляд, *e* в *meself* можно расценить лишь как следствие искажения дифтонга [ai] в форме *myself* и его редукцию в просторечии [i]. Если придерживаться такой точки зрения, то в этом случае следовало бы указанную замену считать всего лишь фонетически вариативной, т.е. изофункциональной транспозицией. Однако, если согласиться с К. Бруннером [3, с. 117], а также с И. Ивановой и Л. Чахоян [4, с. 122] и признать, что произошла замена базового элемента прономинальным компонентом из другого местоименного разряда (*my*→*me*), то, очевидно, точнее было бы говорить о контаминированной межразрядно-изофункциональной транспозиции.

И в английских диалектах Уэльса, и в диалектах Западной Англии можно встретить замену возвратного местоимения *himself* формой *hisself* [12].

Аналогичную транспозицию встречаем в знаменитом романе М. Твена:

De Lord God Almighty fogive po’ole Jime, kaze he never gwyne to fogive hissself as long she live! [19, p. 361]

где вытеснение элемента *him* элементом *his* можно рассматривать двояко: либо как вариативную замену (изофункциональная транспозиция) с ассимиляцией согласных [m] в [s] под влиянием последующего шипящего [s], либо как замену элементов, входящих в различные разряды (контаминированная межразрядно-изофункциональная транспозиция).

Объяснение изменений в этом случае ассимиляцией нам представляется слишком упрощенным, поэтому подобную замену мы тоже считаем контаминированной межразрядно-изофункциональной транспозицией.

Выводы. В ходе проведенного исследования: 1) установлено, что рефлексивы являются достаточно активными транспозитами, которые вторгаются в сферу действия даже таких устойчивых местоимений, как личные. Даная транспозиция нередко приводит к образованию апокойнических конструк-

ций, что характерно для разных субстандартных форм речи; 2) авторы художественных произведений нередко наблюдают подобные отклонения в правильном использовании местоимений в общении реальных людей и отражают их в речи персонажей своих произведений с целью создания особого колорита и определенных образов; 3) выявлены случаи контаминированной межразрядно-изофункциональной трансформации, которая свойственна ненормативному дискурсу; 4) сделан вывод, что межразрядная транспозиция большей частью характерна как для территориальных диалектов, так и для социолектов.

Сформулированы основные задачи дальнейшего изучения межразрядной транспозиции на примере других разрядов местоимений.

Литература:

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов. 5-е изд., испр. и доп. М.: Флинта: Наука, 2002. 384 с.
2. Беркнер С.С. Проблемы развития разговорного английского языка в XVI–XX веках. Воронеж: Воронежский государственный университет, 1978. С. 60–65.
3. Бруннер К. История английского языка: В двух томах. Изд. 2-е. Пер. с англ. Под ред. и с предисл. Б.А. Ильиша. М.: Эдиториал УРСС, 2003. 720 с.
4. Иванова И.П., Чахоян Л.П. История английского языка. М.: Высшая школа, 1976. 319 с.
5. Маковский М.М. Английская диалектология: Современные английские территориальные диалекты Великобритании. М.: Высшая школа, 1980. 191 с.
6. Schlauch M. The English Language in Modern Times. Warszawa: Panstwowe Wydawnictwo Naukowe, 1959. 316 p.
7. Кухаренко В.А. Интерпретация текста. 3-е изд., испр. Одесса: Латстар, 2002. 292 с.
8. Мізецька В.Я. Поняття морфологічної транспозиції і задачі стилістичної морфології / Матеріали міжнародної наукової конференції “Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес”. – Чернівці: Рута, 2004. С. 189–190.
9. Вейхман Г.А. Новое в грамматике современного английского языка: учеб. пособие для вузов. 2-е изд., дополн. и испр. – М.: ООО «Издательство Астрель». 2002. 514 с.
10. Иванова И.П., Бурлакова В.В., Почепцов Г.Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: учебник. М.: Высш. школа, 1981. 285 с.
11. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A Comprehensive Grammar of the English Language. London; New York: Longman, 1985. 1779 p.
12. A Handbook of Varieties of English. Morphology. Vol. 2. Walter de Gruyter GmbH & Co., Berlin-New York, 2004. 1226 p.

Источники иллюстративного материала:

1. Shaw B. John Bull’s other Island / A Fearless Champion of the Truth. М.: Progress Publishers, 1977. P. 67–161.
2. ady Gregory. The Gaol Gate. URL : https://books.google.com.ua/books?id=aKWMAGAAQBAJ&pg=PA47&lpq=PA47&dq=Mary+Cahel:++Myself+and+this+woman+have+no+learning&source=bl&ots=4592SdHuxz&sig=eCDdt_Pf37dXgkh62yHJtkItVw8&hl=uk&sa=X&ved=0ahUKewjTmKrQiKHZAhXFISwKHVi6Af4Q6AEIPTAH#v=onepage&q=Mary%20Cahel%3A%20%20Myself%20and%20this%20woman%20have%20no%20learning&f=false (дата обращения 09.02.2018)
3. Hyde Douglas. Casadh an t-súgáin; or, The Twisting of a Rope. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=WHX0urla3JC&pg=PA207&lpq=PA207&dq=Sheamus:++Myself+and+my+two+brothers+will>

- +put+him+out+if+you+will+allow+us&source=bl&ots=OUjvyrHBbl&sig=fBiSac_inSEAmj9map0Bs3sVM1g&hl=ru&sa=X&ved= (дата звернення 09.02.2018)
4. Hyde Douglas. Casadh an t-súgáin; or, The Twisting of a Rope. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=fx0tOGYDZXQC&pg=PT933&dq=Hanrahan:+Then+let+one+of+yourselves+twist+a+rope+so,+and%E2%80%A6&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwjcszckZnZAhWJiiwKHW2jApYQ6AEILzAB#v=onepage&q=Hanrahan%3A%20Then%20let%20one%20of%20yourselves%20twist%20a%20rope%20so%2C%20and%E2%80%A6&f=false> (дата звернення 09.02.2018)
 5. Maugham S. The Colonel's Lady / Collected Short Stories. Vol. 1. London: Pan Books V. Heinemann Ltd, 1980. P. 247–265.
 6. Priestley J.B. Angel Pavement. Moscow, 1974. 504 p.
 7. Twain M. The Adventures of Huckleberry Finn /The Adventures of Tom Sawyer and Huckleberry Finn. M.: Foreign Languages, 1948. P. 207–491.

Михайлюк Н. П. Транспозитивний потенціал англійських зворотних займенників

Анотація. Стаття присвячена проблемам міжрозрядної прономінальної транспозиції, що передбачає заміну форм

одних розрядів займенників формами інших розрядів. У центрі уваги зворотні займенники (рефлексиви). Описані активні транспозити зафіксовані в текстах англійсько-мовної художньої літератури, де вони стають маркерами національної приналежності, соціального статусу персонажів, їхнього культурного та освітнього рівнів.

Ключові слова: зворотний займенник, рефлексив, прономінальна транспозиція, транспозит, художній текст.

Mykhailiuk N. The Transpositive Potential of English Reflexive Pronouns

Summary. The article deals with the pronominal interclass transposition, which implies the use of the pronouns of a certain class instead of the pronoun of some other class. The transpositively active English reflexive pronouns and their variants have been singled out in fiction, where transposits become markers of national and territorial identity, the social status of the characters, their cultural and educational levels.

Key words: reflexive pronoun, pronominal transposition, transposit, fiction.